

P-06-1190 Gwahardd y defnydd o fawn mewn garddwriaeth ac unrhyw ddeunydd tyfu erbyn 2023

Y Pwyllgor Deisebau | 4 Hydref 2020
Petitions Committee | 4 October 2020

Cyfeirnod: SR21/0837-1

Rhif y ddeiseb: P-06-1190

Teitl y ddeiseb: Gwahardd y defnydd o fawn mewn garddwriaeth ac unrhyw ddeunydd tyfu erbyn 2023

Geiriad y ddeiseb: Mae corysdd a rhostiroedd mawn yn eithriadol o bwysig yn y frwydr yn erbyn yr argyfwng hinsawdd; gan ddal a storio carbon yn well na llawer o dirweddau naturiol, lleihau llifogydd a darparu bioamrywiaeth. Mae angen i ni wahardd y defnydd o fawn mewn garddwriaeth ac unrhyw ddeunydd tyfu erbyn 2023, gan gynnwys mewnfôrion.

Ar hyn o bryd, mawn yw 40% o'r deunydd tyfu a ddefnyddir gan y cyhoedd, a mwy na 60% o'r hyn a ddefnyddir yn y sector proffesiynol. Mae yna ddeunyddiau eraill y gellir eu defnyddio, fel rhisgl coconyt, pren wedi'i gompostio a llwydni dail. Yn hytrach na chloddio mawndiroedd, dylid eu diogelu a'u hadfer.

Dylai'r Senedd ddiogelu ac adfer holl gorysdd a rhostiroedd mawn Cymru ac, yn hollbwysig, sicrhau nad oes unrhyw fawn yn yr holl ddeunydd tyfu sy'n cael ei werthu a'i ddefnyddio yng Nghymru.

- 3 miliwn metr ciwbig o fawn yn cael eu gwerthu at ddefnydd garddwriaethol bob blwyddyn yn y DU, gyda 1/3 o fawndiroedd yn y DU (IUCN <http://bit.ly/peat-extraction-horticulture>)

- 20 miliwn tonnall o garbon deuocsid yn cael eu colli i'r atmosffer bob blwyddyn o fawndiroedd sydd wedi'u difrodi yn y DU (IUCN <http://bit.ly/peat-climate>)
- Dinistr y mawndiroedd yn rhyddhau symiau enfawr o CO2 (New Scientist <http://bit.ly/peatland-destruction>)
- Mae mawndiroedd yn cefnogi llawer o rywogaethau ac ecosystemau unigryw (IUCN <http://bit.ly/peat-species>)

1. Cefndir

Mae pridd yn storfa garbon bwysig. Mae'r mwyafrif helaeth o garbon yn yr amgylchedd daearol yn cael ei storio mewn priddoedd yn hytrach na mewn llystyfiant. Amcangyfrifir bod priddoedd Cymru yn cynnwys 410 miliwn tonnall o garbon. Mae gan bridd mawnog gynnwys uchel o garbon a mater organig. Mae priddoedd mawn dwfn yn cynrychioli dros 4 y cant o arwynebedd tir Cymru, ac mae priddoedd mawnog bas yn cynrychioli 17.3 y cant ohono.

Mae'r Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol 2020 yn nodi bod mwyafrif yr adnodd mawn yng Nghymru mewn cyflwr gwael, a bod:

... cynnal y cynnwys carbon yn y priddoedd hyn yn flaenoriaeth allweddol o ran cyfyngu ar allyriadau nwyon tŷ gwydr yng Nghymru yn gyffredinol, ynghyd â rheoli adnoddau dŵr yn wyneb y newid anochel yn yr hinsawdd.

Mae dogfen gysylltiedig a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru, sef Ffyniant i Bawb: Cymru Carbon Isel, yn nodi:

...nid yw mawndir o'r fath yn cael ei gynrychioli'n dda yn ein cyllidebau carbon nac o fewn y llwybr allyriadau cyfredol a argymhellir gan yr UKCCC.

Dywed grwpiau amgylcheddol fod y broses adfer yn digwydd yn rhy araf, ac maent wedi bod yn ymgyrchu at ddibenion gwahardd gwerthu compost mawn. Mae'r Gymdeithas Crefftau Garddwriaethol yn nodi nad yw gwaharddiad uniongyrchol yn realistig gan nad oes modd cael mynediad eto at y deunyddiau amgen sydd eu hangen o ran eu swmp a'u hansawdd. Mae'n ychwanegu:

Success is dependent upon government recognising the need to support the industry to bring to market new and novel alternative materials

Yn flaenorol, pennodd Llywodraeth y DU darged gwirfoddol i'r sector garddwriaeth roi'r gorau i werthu compost mawn i arddwyr erbyn 2020. Fodd bynnag bu'r dull hwn yn aflwyddiannus.

Mae ddeiseb debyg wedi cael ei thrafod gan Senedd y DU, ac mae'r ddeiseb honno bellach ar gau. Mewn ymateb, tynnodd Llywodraeth y DU sylw at Gynllun Gweithredu Mawn Lloegr, sy'n cynnwys ymrwymiad i gynnal ymgynghoriad llawn ynghylch rhoi terfyn ar y defnydd o fawn mewn garddwriaeth, fesul cam, yn 2021. Mae'r cynllun gweithredu hefyd yn cydnabod nad yw'r dull gwirfoddol wedi bod yn llwyddiannus.

Mewn ymateb i'r ddeiseb hon, dywedodd Lesley Griffiths AS, y Gweinidog Materion Gwledig a Gogledd Cymru, a'r Trefnydd (y Gweinidog), fod Llywodraeth Cymru "yn gweithio gyda Llywodraeth y DU i lansio ymgynghoriad ar wahardd gwerthu mawn a chynhyrchion sy'n cynnwys mawn". Dywedodd hefyd:

Er nad oes unrhyw fawn yn cael ei godi yng Nghymru ar hyn o bryd, mae atal gwerthu compost mawn yn cyd-fynd â'n hymrwymiad yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol i fod yn genedl sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang.

Deddf Marchnad Fewnol y DU 2020

Pennodd Deddf Marchnad Fewnol y DU 2020 reolau newydd ar gyfer rheoleiddio nwyddau ledled y DU. Sefydlodd y Ddeddf egwyddorion cydnabyddiaeth gilyddol a pheidio â gwahaniaethu, a'u hymgorffori yng nghyfraith y DU fel Egwyddorion Mynediad i'r Farchnad.

O dan yr egwyddor cydnabyddiaeth gilyddol, os yw nwydd yn cydymffurfio â'r rheolau sy'n ymwneud â'i werthu yn y rhan o'r DU lle cafodd ei gynhyrchu neu ei fewnforio iddi, gellir ei werthu mewn unrhyw ran arall o'r DU heb orfod bodloni'r safonau yn y rhannau eraill hynny, hyd yn oed os ydyn nhw'n wahanol.

O dan yr egwyddor peidio â gwahaniaethu, nid yw unrhyw reolau sy'n rheoleiddio sut y dylid gwerthu nwyddau mewn un rhan o'r DU sy'n gwahaniaethu'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol yn erbyn darparwyr o rannau eraill o'r DU yn berthnasol yn gyffredinol.

Gall gwahardd gwerthu deunydd tyfu sy'n cynnwys mawn ddod o fewn cwmpas yr Egwyddorion Mynediad i'r Farchnad yn Neddf Marchnad Fewnol 2020. Mae hyn yn golygu y gallai effaith a gorfodadwyedd cynnig y ddeiseb gael eu heffeithio'n ymarferol.

2. Camau gweithredu gan Lywodraeth Cymru

Mae Strategaeth Mawndiroedd y DU (IUCN) yn galw ar bedair Llywodraeth y DU i ddatblygu a chydlynu cynlluniau gweithredu a rhaglenni ar lefel gwlad i gyflawni cyfres o amcanion a chanlyniadau.

Ym mis Tachwedd 2020, lansiodd Llywodraeth Cymru ei Rhaglen Weithredu Genedlaethol ar Fawndir 2020-2025, sef y rhaglen weithredu genedlaethol gyntaf ar gyfer adfer mawndiroedd Cymru. Mae'n cael ei ddarparu gan Adnoddau Naturiol Cymru, ac mae'n canolbwyntio ar y mawndiroedd hynny sydd fwyaf angen eu hadfer, gyda'r nod o adfer 600-800 hectar o dir bob blwyddyn.

Wrth ymateb i'r ddeiseb hon, mae'r Gweinidog yn tynnu sylw at y ffaith mai "man cychwyn yn unig o ran cyflawni'n huchelgais yw'r rhaglen", a'r ffaith bod ganddi gyllideb gyfalaf o "£1 filiwn ar gyfer y gwaith a thîm wedi'i neilltuo yn CNC ar ei gyfer".

Mae gwaith Llywodraeth Cymru ar adfer mawndiroedd eisoes wedi'i gyflawni drwy nifer o wahanol fecanweithiau, gan gynnwys y Cynllun Rheoli Cynaliadwy (SMS), cytundebau adran 106, a chynllun LIFE yr UE.

Mae Ffyniant i Bawb: Cymru Carbon Isel yn amlinellu'r camau y mae Llywodraeth Cymru yn ceisio eu cymryd i sicrhau bod holl fawndiroedd Cymru yn cael eu rheoli'n gynaliadwy (Polisi 66).

3. Camau gweithredu gan Senedd Cymru

Ar 16 Mehefin 2021, gofynnodd Joyce Watson AS i Lee Waters AS, y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd (y Dirprwy Weinidog) am y camau "y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymryd i annog garddwyr a garddwriaethwyr Cymru i fynd yn ddi-fawn." Wrth ymateb, tynnodd y Dirprwy Weinidog sylw at y Rhaglen Weithredu Genedlaethol ar Fawndir, gan nodi y byddai'r rhaglen bum mlynedd hon yn destun "adolygiad llawn".

Mewn ymateb i'r ddeiseb hon, dywedodd y Gweinidog y byddai'r adolygiad yn cael ei gynnal cyn pen 18 mis ar ôl i'r rhaglen bum mlynedd ddod i ben, a bod disgwyl i adroddiad ar y gwaith gael "ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru erbyn diwedd cyfnod 3 ym mlwyddyn ariannol 2024/25."

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.